

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора Овчаренко Наталії Анатоліївни про дисертаційну роботу Мен Ян «Підготовка китайських студентів у педагогічних університетах України до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації», подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність обраної теми. Інноваційні реформи, які проходять у сучасному освітньому просторі широко впроваджуються й у вищій музично-педагогічній освіті України та Китаю. Така освітня реформація базується на законодавчих положеннях Національної стратегії розвитку освіти в Україні до 2021 року, Закону України «Про вищу освіту» (2017 р.), «Державного плану реформи і розвитку освіти КНР на середньостроковий і довгостроковий період (2010–2020 рр)». Здобутки української системи музичної освіти, якій притаманно залучення музикантів і викладачів до світових музичних цінностей, широко відомі й визнані музичним загалом різних країн. Саме тому сьогодні значно посилюється інтерес у молоді Китаю щодо отримання якісної професійної підготовки до музично-педагогічної діяльності, зокрема до вокально-викладацької.

Нагальність вирішення заявленої в дисертації проблеми підготовки китайських студентів у педагогічних університетах України до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації посилюється тим, що китайські фахівці відзначають недостатню забезпеченість вищих освітніх закладів Китаю високопрофесійними кадрами в галузі вокальної підготовки.

Зазначимо, що актуальність дисертаційного дослідження Мен Ян не викликає сумнівів, оскільки проблема підготовки китайських викладачів вокалу і всі пов'язані з цим питання формування сучасного змісту, форм, методів, засобів викладання в теорії і практиці музичної педагогіки вищої школи є відносно новими. Дисертант справедливо зазначає, що упродовж значного періоду в історії вокального мистецтва і досвіду підготовки співаків у європейських країнах цей процес відбувався таким чином, що: викладачами як правило, ставали знані співаки, які володіли тонкощами і «секретами» виконавської майстерності, але з часом за певних обставин були змушені змінювати профіль своєї діяльності з виконавського на викладацький.

Разом з тим, дослідження Мен Ян засвідчило складність адаптації китайських студентів під час навчання за межами своєї країни, у процесі здобуття вокально-викладацької освіти, що пов'язано з особливостями їхнього світосприйняття і самосвідомості, національної музичної мови, культурних, вокально-виконавських традицій, освітньо-професійного

спілкування тощо, а також те, що проблема підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності у вищій школі на засадах соціокультурної адаптації у процесі навчання в українських педагогічних університетах ще не була предметом наукового дослідження.

Дисертаційна робота Мен Ян входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» і є складником наукової теми кафедри музичного мистецтва і хореографії факультету музичної та хореографічної освіти «Методологія та методика фахової підготовки майбутніх учителів музики та хореографії в контексті художньо-естетичних інновацій мистецької освіти» (реєстраційний номер 0114U007160).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертаційній роботі.

Аналіз дисертації показав, що Мен Ян ґрунтовно розкрив хід та результати дослідження проблеми підготовки китайських студентів у педагогічних університетах України до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації. Структура дисертації цілісна та містить анотацію, таблицю змісту, вступ, два розділи з висновками до них, загальні висновки, список використаних джерел (296 найменувань, із них 20 – іноземними мовами) та 9 додатків на 14 сторінках. Робота включає 12 таблиць, 3 рисунки, що обіймають 1 сторінку основного тексту. Загальний обсяг роботи – 234 сторінки, з яких основного тексту – 171 сторінка.

В *анотації* до дисертаційної роботи стисло розкривається сутність дослідження із зазначенням його наукової новизни та практичного значення.

У *вступі* обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми та визначено науковий апарат, який, на наш погляд, сформульовано коректно та грамотно. Відповідно до поставленої мети (науково обґрунтувати та експериментально апробувати педагогічні умови і модель підготовки китайських студентів магістратури в педагогічних університетах України до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації) поставлено 5 завдань та визначено доцільні методи дослідження, а саме: теоретичні (аналіз та узагальнення концептуально-теоретичних положень із психології, соціології, культурології, музикознавства; виокремлення компонентів, критеріїв і показників оцінювання рівнів підготовленості китайських студентів магістратури до вокально-викладацької діяльності), емпіричні (педагогічне спостереження, аудіо- та відео-документування, анкетування, тестування, опитування, інтерв'ю, бесіда, педагогічний експеримент), статистичні (методи обробки експериментальних даних, доведення статистичної вартісності розбіжності між показниками експериментальної та контрольної груп, якісного і кількісного аналізу та інтерпретації отриманих результатів).

Перший розділ присвячено аналізу філософської, історіографічної, психолого-педагогічної та методичної літератури з проблем становлення

методики підготовки викладачів вокалу в українській та китайській освітянських системах.

Для вирішення завдань дослідження дисертантом узагальнено досвід значної джерельної бази, що дало можливість ґрунтовно освітити культурні традиції та історичний аспект становлення української вокальної школи від прийняття християнства до теперішнього часу.

Автором роботи встановлено, що попри суттєві розбіжності між двома культурними вісями – Сходом і Заходом, існують точки перетину, які дозволяють досягати взаєморозуміння та взаємного збагачення вокально-освітніх систем України і Китаю. У дослідженні доведено, що у вокальній педагогіці КНР існують суттєві проблеми, які потребують їх подальшого наукового вирішення, зокрема: підготовки національних кадрів, здатних до формування вокально-виконавської майстерності європейського зразка в майбутніх виконавців, опанування світового вокального репертуару, адаптації до процесу здобуття вокально-викладацької освіти в європейських країнах, наразі, України.

Значеннєвим надбанням дисертації є авторське потрактування поняття «підготовка китайських студентів до вокально-викладацької діяльності», яка доцільно розглядається як цілеспрямований освітній процес озброєння майбутніх викладачів системою професійно зорієнтованих знань, умінь і навичок вокально-викладацької діяльності, формування у них ціннісних орієнтацій і професійних якостей особистості, здатності до творчої самореалізації в обраній професії з урахуванням національних і європейських мистецько-педагогічних традицій та уточнення поняття «вокально-викладацька діяльність», яка визначається дисертантом як «інтегративна властивість, сформована на засадах ціннісно-мотиваційного ставлення до власної інкультурації та засвоєння нових мистецьких цінностей, сформованих особистісно-професійних якостей і здатностей, що в сукупності уможлиблює їхню самореалізацію в площині майбутньої професійної діяльності, творче й натхненне виконання функцій викладача вокалу вищої школи в різних соціокультурних умовах». Також здобувачем уточнено «соціальна адаптація», «культурна адаптація», «соціокультурна адаптація».

Відмітимо як позитивне, що в дослідженні визначено компоненти структури підготовленості китайських студентів до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації: *аксіологічно-мотиваційний компонент*, який передбачає прискорення адаптаційного процесу китайських студентів та сприяння успішності їхньої підготовки до професійної діяльності (с. 58 дис.); *виконавсько-полікультурний компонент*, якому притаманно значущість проникнення студентів у мистецько-художню сутність вокальних творів та її втілення завдяки набутій вокально-виконавській майстерності (с. 61 дис.); *методико-практичний компонент*, якому характерно діалектичний взаємозв'язок між теоретико-методичними знаннями китайських студентів та їх практичним втіленням у педагогічну дійсність (с. 67 дис.).

Вагомим результатом дослідження Мен Ян вважаємо виявлення здобувачем шляхів подолання «цивілізаційних розбіжностей» китайських студентів в процесі здобуття вокально-викладацької освіти. Так, у визначені завдань соціокультурної адаптації китайських студентів в галузі підготовки до вокально-педагогічної діяльності з урахуванням відмінностей між музичними традиціями і культурами Китаю і України вирізняє чотири головні напрями їх подолання: анатомо-фізіологічний, який стосується особливостей функціонування вокально-виконавського апарату; психофізіологічний, в межах якого реалізуються біологічно обумовлені властивості особистості (тип нервової системи, темперамент, емоційно-вольова сфера, здібності тощо); соціально-психологічний, який проявляється в спрямованості, вольовій, пізнавально-інтелектуальній сфері психіки, виконавсько-сценічній поведінці, комунікативних властивостях особистості тощо; художньо-мистецький, який виражається у світогляді, інтересах, здатності до постійного збагачення й гнучкого перетворення фахових можливостей, розвитку художнього мислення і уявлення, спроможності проявляти художньо-емпатійні якості тощо (с. 80 дис.)

Цінним результатом дослідницького пошуку, на наш погляд, є методичні засади та модель підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності у педагогічних університетах України на засадах соціокультурної адаптації. Автором роботи розкрито методологічні настанови організації освітнього процесу, якими, згідно логіки наукового дослідження, було визначено: полікультурний, особистісно-персоналізований і художньо-герменевтичний наукові підходи. Для реалізації означених підходів в освітньому процесі здобувач доцільно запропонував наступні педагогічні умови, як [с. 105 дис.]: наявність позитивно-усталеної мотивації щодо вокально-викладацької діяльності; створення адаптаційного полікультурного соціально-освітнього середовища; залучення китайських студентів – майбутніх викладачів вокалу до активного міжкультурного спілкування у процесі вокально-творчої професійної самореалізації; творче спілкування у процесі вокально-професійної самореалізації.

У *другому розділі* здобувачем представлено критеріальний апарат дослідження, методику і результати діагностики рівнів підготовленості китайських студентів до професійної діяльності на засадах соціокультурної адаптації, розкрито сутність експериментальної методики їхньої підготовки в педагогічних університетах України до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації та надано результати отриманих експериментальних даних.

Позитивно відзначимо в роботі детальне обґрунтування критеріїв, показників і рівнів з врахуванням принципу ізоморфності й відповідно до структури підготовленості китайських студентів до вокально-виконавської діяльності в єдності: аксіологічно-мотиваційного, виконавсько-полікультурного та методико-практичного компонентів. Зокрема, визначено такі критерії і показники: особистісно-мобілізаційний критерій з

показниками: психологічне самопочуття в інокультурному освітньому середовищі, наявність полікультурно-ціннісної мотивації, особистісно-професійні якості китайських студентів; інтерпретаційно-виконавський критерій з показниками: полікультурна спрямованість загальномузичної та вокально-стильової ерудиції, володіння вокально-виконавською технікою втілення художніх образів у різноманітних за стилем творах, здатність до самостійного опанування різностильового вокального репертуару; фахово-творчий критерій з показниками: ґрунтовність і всебічність методико-теоретичної підготовки, здатність до творчого втілення фахових знань і вмінь у практику викладання вокалу, здатність до творчого втілення фахових знань і вмінь у практику викладання вокалу.

Педагогічний експеримент з підготовки китайських студентів магістратури до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації, як зазначає автор роботи, здійснювався впродовж 2015 – 2019 років.

Схвальної оцінки заслуговує авторська методика діагностування рівнів підготовленості китайських студентів до вокально-викладацької діяльності на констатувальному етапі експерименту, розробка якої та апробація здійснювалися впродовж першого семестру 2015-2016 навчального року. Відмітимо, що в експериментальному дослідженні всього взяли участь 203 китайських студенти педагогічних університетів: Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Сумського державного університету імені А. С. Макаренка.

За результатами констатувального експерименту Мен Ян дійшов доречного висновку щодо необхідності здійснення цілеспрямованої роботи з підвищення підготовленості китайських студентів до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації.

Ціннісним ядром роботи є розроблені здобувачем модель та поетапна методика підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації, перевірка ефективності яких здійснювалася упродовж формульованої частини дослідження за чотирма етапами: організаційно-пропедевтичним, мотиваційно-спонукальним, когнітивно-формульованим, компетентнісно-креативним. Відзначимо, що в формульованому експерименті було задіяно 101 студент та 14 викладачів з фахових дисциплін.

На кожному з етапів дослідник упроваджував оригінальний комплекс організаційно-освітніх форм та методів у процесі викладання дисциплін «Історія вокального мистецтва», «Методика навчання вокалу», «Використання інформаційних комунікаційних технологій в навчальному процесі». Серед особливо цікавих форм і методів, на наш погляд, було впроваджено: поєднання різних доповнень до методичного забезпечення освітнього процесу; розробки методичних порад щодо вдосконалення

навичок вокальної артикуляції китайських студентів та вимови ними текстів на іноземних мовах – українській, італійській, німецькій; організації самостійної роботи китайських студентів над вокальними творами; підготовки анотацій і презентацій для вокально-викладацької асистентської практики; аудіо- та відео-документування. Дисертантом враховано, що майбутні викладачі вокалісти повинні опанувати здатністю акомпанувати виконуваному ними репертуару, оскільки в Китаї концертмейстер у вокальному класі не передбачений.

Порівняльні дані діагностики, здійсненої Мен Ян на прикінцевому етапі експериментальної роботи, продемонстрували перевагу китайських студентів експериментальної групи перед досліджуваними з контрольної групи за всіма показниками, що було перевірено за критерієм однорідності χ^2 .

Наукова новизна результатів дослідження.

Найвагомішим науковим здобутком Мен Ян є те, що *вперше* розкрито і науково обґрунтовано сутність феномену «підготовленість китайських студентів до вокально-викладацької діяльності», виявлено структуру досліджуваного конструкту в єдності аксіологічно-мотиваційного, виконавсько-полікультурного, методико-практичного компонентів; визначено роль соціокультурної адаптації в підготовці китайських студентів до вокально-викладацької діяльності; розроблено критерії та показники оцінювання рівнів їхньої підготовленості до вокально-викладацької діяльності (особистісно-мобілізаційний, інтерпретаційно-виконавський, фахово-творчий); розроблено модель підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності; та методику, що містить педагогічні умови підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації (наявність позитивно-усталеної мотивації щодо вокально-викладацької діяльності; створення адаптаційного полікультурного соціально-освітнього середовища; залучення китайських студентів – майбутніх викладачів вокалу до активного міжкультурного спілкування у процесі вокально-творчої професійної самореалізації).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації, та їх достовірність.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації Мен Ян вельми обґрунтовані. Їх достовірність підтверджена методологічною забезпеченістю вихідних положень досліджень, добором комплексу дослідницьких методів і процедур, адекватних меті та завданням роботи; репрезентативністю вибірки досліджуваних, використанням системи методів дослідження, адекватних його предмету, меті й завданням; дослідно-експериментальною перевіркою висунутої гіпотези; поєднанням кількісного і якісного аналізу отриманих даних із застосуванням методів математичної статистики, а також позитивними наслідками впровадження результатів дослідження та підтверджено в процесі обговорення на численних конференціях різного рівня, зокрема:

- міжнародних: «Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства» (Одеса, 2015, 2016, 2017, 2018), «Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі XXI століття» (Мукачеве, 2017), «Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів у галузі мистецької освіти» (Одеса, 2017), «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2017); «Міжнародні тенденції в науці та технології» (Польща, Варшава, 2018);

- всеукраїнських: «Мистецька Освіта: Теорія, Методологія, Технології» (Кривий Ріг, 2017); мистецько-педагогічних читаннях пам'яті професора О. Я. Ростовського «Актуальні проблеми мистецької освіти» (Ніжин, 2017);

- на щорічних звітних наукових конференціях аспірантів і науковців факультету музичної та хореографічної освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (2015-2019 р.р.).

Значущість результатів дослідження для науки й практики та можливі шляхи їх використання.

Результати дисертаційного дослідження, на наш погляд, сприятимуть підвищенню фахової підготовки іноземних магістрів, оскільки:

- визначено концептуальні положення дослідження, які розвивають теорію і практику професійної підготовки іноземних магістрантів;
- розроблено діагностувальну та експериментальну методики підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності;
- обґрунтовано методичні рекомендації до самостійної роботи китайських студентів над вокальним твором, анотаціями і презентаціями, творчими завданнями тощо.

Результати дисертації висвітлено у 10 публікаціях, 4 у співавторстві, з яких 5 статей у наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному науковому періодичному виданні, 4 – апробаційного характеру.

Оцінка змісту й оформлення дисертації та автореферату.

Оцінювання змісту дисертації надає можливість констатувати, що дисертаційна робота Мен Ян є цілісним, завершеним науковим дослідженням. За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю і достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, а також за оформленням дисертація відповідає паспорту спеціальності 13.00.04 (теорія і методика професійної освіти) й вимогам, які висуваються до відповідних кандидатських дисертацій. Зміст автореферату відповідає існуючим вимогам і відбиває особливості проведеного дослідження та його результати.

Зауваження та побажання щодо змісту дисертації.

Оцінюючи в цілому дисертаційну роботу Мен Ян позитивно, вважаємо за необхідне висловити деякі питання, зауваження та побажання, а саме:

1. У дисертації зазначено, що уточнено сутність поняття «вокально-викладацька діяльність». Вважаємо, що в його обґрунтуванні доцільно було висвітлити не тільки структурний підхід, а й функційний (І. Зязюн, С. Вітвицька та ін.), що передбачає розкриття діяльнісних функцій викладача вокалу у закладі вищої педагогічної освіти.

2. У світовій вокальній теорії та практиці широко застосовується поняття «італійське бельканто». Здобувач використовує поняття «китайське бельканто». Виникає питання щодо сутності такого поняття.

3. На наш погляд, у третьому висновку дослідження доцільним є розкриття третього завдання роботи.

4. Робота набула б більшої досконалості, якби було враховано висновки праць В. Г. Антонюк «Вокальна педагогіка» та Т. В. Ткаченко «Методичні основи формування вокально-звукової культури майбутнього вчителя музики у процесі професійної підготовки», у яких розкриті етапи та сутність становлення вокально-педагогічної освіти України, яку здобувають китайські студенти в педагогічних університетах.

5. У дисертаційній роботі підрозділ 1.4. (с. 82) має назву «Методичні засади і педагогічні умови підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності у педагогічних університетах України на засадах соціокультурної адаптації». Педагогічні умови можливо було б і не виокремлювати, оскільки вони входять в методичні засади професійної підготовки китайських студентів до вокально-викладацької діяльності.

Загальний висновок.

Дисертаційна робота Мен Ян «Підготовка китайських студентів у педагогічних університетах України до вокально-викладацької діяльності на засадах соціокультурної адаптації», є цілісним, самостійним і завершеним науковим доробком, що має наукову новизну і практичне значення й відповідає встановленим вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 №567 (зі змінами, внесеними Постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 року, № 656), а її автор – Мен Ян – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри методики музичного
виховання, співу та хорового диригування
Криворізького державного педагогічного
університету

Н. А. Овчаренко